

No. 2



HE KUPU
WHAKAMARAMA.



HE KUPU WHAKAMARAMA.

No. 2.

NELSON (WHAKATU).
EDITOR REV. F. A. BENNETT.

APERIRA, 1898.

HE AWHINA MO Nga MAHI O TE HAHI.

I runga i te whiriwhiringa a nga pakeha me nga Maori i tetahi huarahi hou e kitea ai he tikanga hei awhina i nga mahi a te Ariki, puta ana te panui ki nga takiwa o Whakatu kia whakaaro nga Maori ki taua tikanga. Whakaritea ana ko te Weneri te 90th o Maehe, hei ra huihuinga mai mo nga tangata ki Whakatu, ki reira whakatako ai i a ratou taonga.

Tukuna mai ana nga taonga a nga Maori, ara nga piupiu, nga kete muka, nga ipu whakairo me era atu mahi a nga Maori, huihui atu hoki ki nga kai, ki te taewa, ki te tikaokao, ki te heeki me era atu oranga mo te tinana. Ko enei mea katoa he mea tuku noa mai i runga i te ratou whakaaro nui ki te awhina i nga mahi o te Hahi kia puta ai te Rongo Pai ki nga takiwa mamao.

Nui atu te pakeha i huihui mai ki te matakotaki, ki te hoko hoki i etahi taonga ma ratou.

E hara i te mea na nga Maori anake tenei mahi. Ko nga tangata e whakaaro nui ana ki nga mahi a Pihopa Wirihana ara te Pihopa o Meranihia, i huihui hoki ratou ki te matakotaki i nga patu, i nga wero, i nga whakakai me era atu taonga a o tatou whanaunga e noho mai nei i runga i nga moutere o te moana nui.

Ko taua tikanga he tikanga tino pai mo runga i nga huarahi awhina i nga mahi o te whakapono. Kaore he raruraru. I takoto ano hoki te Kai ma nga tangata baere mai.

Ko nga moni katoa i puta i runga i taua tikanga e £40.

Ko enei moni kei te Komiti e takoto ana.

Ka wehea ana moni mo nga mahi ki te taba Maori, mo nga tangata o Meranihia, me te tuku i te Rongo Pai ki te whenna o nga Tiaianamana.

tangata Maori o te takiwa o Motueka, o Whakapuaka, o Takaka, ko te Atua kei te homai i te tomasirangi, i tupu ake ai nga hua katoa o te whenua hei oranga mo te tangata, mahara ana ratou he mea tika ki wehea e ratou tetahi Ratapu hei whakawhetaitanga mo ratou ki te Atua mo ana manaakitanga ki a ratou.

No te 27th o Pepuere ka huihui mai nga tangata ki te Whare Karakia o Te Ahurewa i Motueka. Ko te Whare Karakia oti rawa te whakapaipai ki nga hua katoa o te whenua i puta mai ai te ora mo nga tangata o ana takiwa; ara he mea whakapaipai ki te oti, ki te witi, ki te pure, ki te hoopaa, ki te rai, ki te taewa, ki te kumara, ki te mereni, ki te aporo, ki te pea, ki te paraniu, ki te pifiti, me era atu hua tino tino noaitio. Pai ana te ahua o te Whare Karakia. He wahine pakeha nga hoa o nga Maori, na ratou i ata whakariterite te takotoranga o ia hua o ia hua.

Nui atu te whakapai o nga pakeha ki tenei tikanga i puta ake nei i waenga nui o nga Maori.

I muri tata iho i te Karakia o te ata ka whakatekotoria te Hikarameta.

No muri o te tina, ka huihui mai nga tamariki o te Owihini o Whakarewa huihui ata hoki ki nga tamariki Maori; ki ana te Whare Karakia i te tamariki. Ko tenei karakia i karakia pakehatahi.

No te whitu o nga hora ko te Karakia o te Ahiahi mo nga Maori. I muri tata iho i tenei Karakia ka huihui katoa matou ki roto ki te whare Karakia a rawhito, ki reira mihi ai mo nga manaakitanga me te aroha o te Atua. Whakaetia ana e taua runanga, ko nga kohikohi o taua ra, me nga moni e riro mai ana i te hokonga atu o nga hua whakapaipai o te whare, me tuku katoa hei awhina mo te Kura Maori me a te ka whakaturia ki Whangarua (Croixelles).

HE KARAKIA WHAKAWHETAI MO TE KOTINGA.

I runga i te whakaaro o etahi o nga

TE MATENGO O MEIHA KEEPA TE RANGIHIWINU.

He nui te pouri me te mamae i puta atu ki nga Maori tae atu hoki ki nga hoa pakeha

i te pakutanga mai o te rongoi roto i nga Niu pepa kua mate a Meiba Keepa.

E kore e taea te korero i konei nga mahi nunui katao a taua tangata. I runga i tona aroha nui ki tona iwi Maori, hapainga nuitia ana ia hei rangatira ingoa nui, hei upoko whakahaere tikanga hei painga mote iwi. Ko te kupu a nga Niu pepa pakeha mona e penei ana:—"He tangata maia, he tangata piro pono ki ona hoa, he mahaki ki ona hoa riri." Ko ta ingoa o Meiba Keepa kua rangona nuitia e nga iwi e rua o enei mouhere, mo ana mahi maia me tana toa i nga wa o te pakanga. No tana kaumatua-tanga, ka mutu nei nga pakanga, ka tau nei te rangimarietanga ki te tangata, ka kimi ano ia i nga huarahi o te pai mo te taha Maori. Ko tona ingoa e rangona nuitia ana i roto i nga mahi katao a te Whakakotahitanga. He nui hoki tana awhina i roto i nga ra kua pahure ake nei i nga tikanga katao o to tatou Iahi.

No mua i kiia ai e nga iwi e tae ana ki Whanganui ko Putiki te pou o te whakapono. Ahakoa i runga i nga pakanga i nga raruraru i taka atu te whakapono, no roto i enei tau kua pahure ake nei kua rite ano taua kupu mo Putiki, ko te ponu ano tenei o te whakapono. Na te aha? Na te nui o te manaaki a taua kaumatua i nga tikanga o te whakapono. He nui hoki nga manaakitanga a te Atua i taua kaumatua, me tana kainga, me tana iwi.

He Rangatira tenei i kaha rawa ki te turaki i nga wai whakabaurangi katao. I roto i enei tau maha kua pahure ake nei kaore rawa te waipiro e tata mai ki a ia, ki te marae ranei o tona kainga. E ki ana nga Niu pepa pakeha ahakoa i tae ki te 1,500 nga Maori i huihui atu ki te tangihanga, kore rawa i kitea te haurangi ki reira tatu ai.

Titiro e te iwi ki tenei mahi. Kua waiho tenei abuatanga o te tangihanga hei whakamiharotanga ma nga mano tangata i tae atu ki Putiki. He mea whakahouhou rawa ki te rangatira pukaha te iwi waipiro i nga tangihanga. E nga rangatira Maori titiro atu ki a ratou hei tanira mo nga tikanga e rite ana mo te rangatira.

I te nehunga i a Meiba Keepa e kiia ana i tata ki te 11,000 nga tangata i tae atu ki te urupa ki te kawae atu i to ratou aroha.

Heoi, haere ra e koro e, haere, haere. Ahakoa kua ngaro atu koe i a matou, ko o mahi tenei te haere nei, ko o kupu tenei te maharatia iho nei. Haere. Haere. Ka po i ngaro atu koe i runga i nga mahi kino a tenei ao, ka maae tonu ai te ngakau mou;

ko tenei. he tangata whakapono, he pononga na te Ariki, kua tae atu koe ki te ao marana ko matou ia i whakarerua iho ki te ao pouiri. Ko o purapura i tou ai, tenei, ka whai hua i muri i a koe. Ka tika mou nga kupu a Paora. "Ahakoa mate ia, e korero ana ano ia" (Hiperu 11, 4).

"TE PUKAPUKA A MOMONA."

(Na te Kerehi i tuku mai.)

Nohea mai taua pukapuka? Tenei te utu atu mo tenei patai—korerotia iho, ka mohio koe, he tito katao taua mea, he nukarau na te tangata.

Ko Hohepa Mete e ki ana he mea kite nana tenei pukapuka i roto i te whenua he mea tohutou mai na tetahi anahera kia ia i te 22 o nga ra o Hepetema 1823—Na, no te 22 o nga ra o Hepetema ano 1827, ara e wha tau ki muri, e ki ana ia ka homai te pukapuka ra e te Anahera ki tona ringa tonu.

Otia tenei ke te kupu pono mo te mahi a Hohepa Mete—I te tau 1809 ka noho te tangata ra a Horomona Paurini he mimita ki Harema Hou, Ohio, Amerika, he tangata matuu taua, tangata Whakaaro ana te tangata ra me tuhituhi e ia tetahi pukapuka korero tara—me ki e ia nga iwi Maori o Amerika ko nga iwi kotahi tekau o Iharaia kua marara e ngaro nei. Ka tuhi tuhi te tangata ra i tana pukapuka, e toru tau e mahi ana, a ka oti, huaina iho e ia te ingoa "Ko te Tuhituhi i kitea." Tokorua nga tino tangata i roto i taua korero tara, ko Momona raua ko tana tuarua ko Moroni I te tau 1812 ka tukua e Horomona Paurini tana korero tara ki a Te Patehona kia taia ki te perehi, oti kihai ano i oti nou ka mate a Horomona Paurini—nuri iho ka mate ko Te Patehona. I konei, ka riro te tuhi uhi ra i te kai-mahi a Te Patehona ko Hirini Rikitona te ingoa, na, nukarautia ake e tenei tangata raua ko Hohepa Mete, he mea kite taua pukapuka i roto i te whenua. Na, ma nga kupu tonu a te wahine, me nga whanaunga, me nga hoa o Horomona Paurini e whakaatu mai te mahi tito rawa a Hohepa Mete raua ko Hirini Rikitona.

Ina te kupu a Hoani Paurini teina o Horomona Paurini he mea oati nana—Kua korerotia e au Te Pukapuka a Momona, whano rite katao nga korero me nga ingoa o roto ki era i roto i te pukapuka korero tara a taku tuakana, ki taku titiro iho ra, ki te pukapuka a Momona ko te pukapuka tonu a taku tuakana a Horomona Paurini ko nga

kupu karakia kau nga mea i tapiritia mai.

Whakarongo hoki ki nga kupu a te pou-
aru a Horomona Paurini e penci ana—
I noho maua ko taku tane ki Harema Hou
tuhituhi ana ia i tana pukapuka korero tara
—huaina iho te ingoa “Ko te Tuhituhi i
Kitea”—notemea he aweke nana ko nga
korero o roto na tetahi tangata o Ibaraira i
tuhituhi inamata, na kitea ana i roto i te
whenua. Panui tonu ai e Horomona
Paurini taua korero tara hei ngahau
ma ona hoa, na mohio ana a Hoani
Paurini ki nga korero katoa o roto,
na reira i panui iho ano hoki ki nga
korero katoa o roto, ka puta ana e
Horomona. A tona na ka puta te “Pukapuka
a Momona.” Na, te panuitanga ki
nga tangata o Harema-Hou, mohio-
tia tonutia iho e ratou ko te korero tara
tenei a Horomona Paurini kau tapaina
nei ko te Paipera a Momona—na,
whakaparahako ana nga tangata o Herema-
-Hou ki te tito a Hohepa Mete—Ko te
1834 taua tu. No te korerotanga mai a Takuta
Huriputu ki a au i te mahi tito a Hohepa
Mete, ka pouri au, ka ki atu mehemea i te
ora ano taku tane, tena tona pouri mo te
raweke a Hohepa Mete i te mea korero tara

noaiho nei. He tino tangata no te Hahi
Momona a Takuta Huriputu, otia tona
kitenga he mahi horihori whakarerea ake
taua Hahi e ia.

(Taria e whakaoti.)

KONGA MONI ENEI KUA TUKUA MAI
HEI ORANGA MO TA TATOU PUKAPUKA.

Mr C. Hunter-Brown, Nelson	£1 0 0
Mr J. Blyth, Nelson	1 1 0
Mr Hemi Matenga, Nelson	0 5 0
Rev. F. W. Chatterton, Nelson	1 0 0
Mrs Pare Paaka, Motueka	0 10 0
Miss Minton, Napier	0 10 0
Mrs Duckworth, Blenheim	1 0 0
Per Rev. A. O. Williams—	
Putiki Church Collection	0 10 0
Mrs Williams' Sewing Class	0 10 0

Huihui katoa ... £6 0 0

Ko te utu mo te perehitanga i te “Kupu
Whakamarama” i te tau kotahi e, £24.

Ki te nui te whangai mai i ta tatou manu
ka tere te tupu, ka rahi ake.

Bond, Finney, and Co, Printers, Waimea-street.